

De burgerschapsopdracht: wet en regelgeving

Wet

Scholen voor primair, voortgezet en speciaal onderwijs hebben een wettelijke opdracht om in hun onderwijsaanbod aandacht te hebben voor burgerschap. In de onderwijswetten (Artikel 8 lid 3 van de Wet op het primair onderwijs, artikel 17 van de Wet op het voortgezet onderwijs en artikel 11 lid 3 van de Wet op de expertisecentra) is de volgende formulering opgenomen:

Het onderwijs:

1. gaat er mede van uit dat leerlingen opgroeien in een pluriforme samenleving;
2. is mede gericht op het bevorderen van actief burgerschap en sociale integratie;
3. is er mede op gericht dat leerlingen kennis hebben van en kennismaken met verschillende achtergronden en culturen van leeftijdgenoten.

Kerdoelen Burgerschap

De meest direct met burgerschap verbonden kerndoelen voor het primair onderwijs zijn te vinden in het *leergebied oriëntatie op jezelf en de wereld*. Drie kerndoelen hebben betrekking op de het samenleven in en deelnemen aan de Nederlandse democratische en pluriforme samenleving:

- De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger (kerndoel 36);
- De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen (kerndoel 37);
- De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit (kerndoel 38).

Daarnaast bevat het leergebied *oriëntatie op jezelf en de wereld* kerndoelen die eveneens goed in verband gebracht kunnen worden met een aspect van burgerschap, bijvoorbeeld door een relatie te leggen met 'de eigen verantwoordelijkheid voor de leefomgeving', de situatie in Nederland vergelijken met elders' en met historische aspecten:

- De leerlingen leren met zorg om te gaan met het milieu (kerndoel 39).
- De leerlingen leren de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving te vergelijken met die in omgevingen elders, in binnen- en buitenland, vanuit de perspectieven landschap, wonen, werken, bestuur, verkeer, recreatie, welvaart, cultuur en levensbeschouwing. In ieder geval wordt daarbij aandacht besteed aan twee lidstaten van de Europese Unie en twee landen die in 2004 lid werden, de Verenigde Staten en een land in Azië, Afrika en Zuid-Amerika (kerndoel 47).

- De leerlingen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis (kerndoel 53).

Buiten het leergebied *oriëntatie op jezelf en de wereld* zijn er kerndoelen die vaardigheden beschrijven die een belangrijke voorwaarde zijn voor deelname aan de pluriforme democratische samenleving.

Met name in de kerndoelen *Nederlandse taal* is veel aandacht voor 'zichzelf informeren', 'feiten en meningen onderscheiden' en 'deelnemen aan discussie'. Hier ligt ook een relatie met 'mediawijsheid':

- De leerlingen leren informatie te beoordelen in discussies en in een gesprek dat informatief of opiniërend van karakter is en leren met argumenten te reageren (kerndoel 3).
- De leerlingen leren informatie en meningen te ordenen bij het lezen van school- en studieteksten en andere instructieve teksten, en bij systematisch geordende bronnen, waaronder digitale bronnen (kerndoel 6).

Tot slot bevatten de leergebieden *kunstzinnige oriëntatie en bewegingsonderwijs* kerndoelen die verband hebben met respectievelijk identiteit en cultureel erfgoed en vormen van samenwerking en overleg.

- De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed (kerndoel 56).
- De leerlingen leren samen met anderen op een respectvolle manier aan bewegingsactiviteiten deelnemen, afspraken maken over het reguleren daarvan, de eigen bewegingsmogelijkheden inschatten en daarmee bij activiteiten rekening houden (58).

Burgerschap – het zit ook in onze methoden.

- Burgerschap staat maar zelden als een vak op het rooster, maar er bestaan wel methodes die vrijwel exclusief zijn ontwikkeld om burgerschap als thema aan te bieden. Op die manier kan binnen een bestaand leergebied of vak aandacht besteed worden aan een aspect van burgerschap. Het gaat hier vaak om het leergebied mens en maatschappij / oriëntatie op jezelf en de wereld of daaraan verbonden vakken zoals geschiedenis, levensbeschouwing en aardrijkskunde, maar ook mentorlessen. Aangezien burgerschap in het onderwijs niet strikt is afgebakend, kunnen de inhouden van deze methodes uiteenlopen. Bij ons op school zitten er onderdelen van Burgerschap in ons volgende aanbod:
- Kwink
- Basicly
- 4x Wijzer
- Kind op maandag
- Kleuterplein
- Leerlingenraad
- Stichting Leerkracht
- Kringgesprekken
- Jeugdjournaal
- aanbod Cultuur

Leerlingenraad

- Democratisch (school)burgerschap wordt geleerd in de praktijk: leren door doen. Leerling participatie op school is daar een goed middel voor. Democratisch burgerschap en participatie op school kunnen worden versterkt als de school zelf functioneert als een democratische leef-, leer- en werkgemeenschap: leerlingen hebben inspraak; kunnen meedenken, -praten en -beslissen en ze leren verantwoordelijkheid te dragen voor deze besluiten. Participatie kan op klas- en schoolniveau vorm krijgen. Een voorbeeld is de klassen- of leerlingenraad. Bij ons op school zitten er acht kinderen in de leerlingenraad. Vanuit elke groep 1 leerling. Deze leerling is democratisch gekozen en is de vertegenwoordiger van zijn of haar groep. De leerlingenraad heeft een voorzitter en een secretaris. De raad komt om de zes tot acht weken bijeen. De directie is hierbij aanwezig. Een vast agendapunt is de inbreng vanuit kinderen of ouders vanuit de ideeënbusjes. Na afloop doen de kinderen uit de leerlingenraad verslag in de groepen en ouders informeren wij via de nieuwsbrieven.

Sociale veiligheid en conflicthantering

- Het aanbieden van burgerschapsinhouden die raken aan de identiteit en opvattingen van individuen en groepen en die bovendien onderwerp zijn van maatschappelijk debat, vraagt om een veilig klimaat in klas en school. Dit stelt eisen aan het schoolbeleid en het veiligheidsplan waarin de randvoorwaarden zijn vastgelegd zoals gedragsregels, sancties bij overtreding daarvan, het pestprotocol en de organisatie van de zorgstructuur. Bij het zorgdragen voor sociale veiligheid gaat het om "het tegengaan van en omgaan met ongewenst gedrag en om het bevorderen van gewenst sociaal gedrag" (Houweling, 2014, p. 18). Een passend pedagogisch klimaat waarin iedereen mag zijn wie hij is. Dit streven is van wezenlijk belang voor het welzijn en welbevinden en daarmee het leren van leerlingen. Leerlingen moeten zich in de eerste plaats veilig voelen en zichzelf kunnen zijn. Het scheppen van een sociaal veilig klimaat is essentieel voor het bespreekbaar maken van gevoelige en identiteit gerelateerde onderwerpen in de klas/school. **Wij werken met een gedragsprotocol.** Dit protocol is in januari 2019 weer herschreven en is in alle klassenmappen te vinden. Daarnaast worden de afspraken met regelmaat in de groepen besproken. Het protocol is voor ouders op de website te vinden.

Schoolomgeving: wijk en samenleving

- De omgeving rondom de school kan benut worden om leerdoelen te bereiken. De omgeving kan naar binnen worden gehaald, bijvoorbeeld met gastlessen door professionals of ouders. Zo kunnen professionals uitleggen wat democratie inhoudt. Ouders kunnen laten zien hoe ze zich inzetten voor de samenleving.
- Leerlingen kunnen ook buiten de school leerervaringen opdoen door een bezoek te brengen aan een instantie, evenement of voorstelling over een onderwerp zoals diversiteit, discriminatie en tolerantie. Ook kan onderzoek worden gedaan in de omgeving van de school over de aanwezigheid van maatschappelijke instanties of het vragen aan bewoners naar opvattingen over de samenleving.

Basiswaarden en democratische rechtsstaat

De Onderwijsraad (2012) definieerde de essentie van burgerschapsonderwijs als "Jongeren leren functioneren, vanuit eigen idealen, waarden en normen, in een pluriforme, democratische samenleving, en bij hen het vermogen ontwikkelen aan deze samenleving een eigen bijdrage te (willen) leveren". In het toezicht kader van de Inspectie van het onderwijs (2006) treffen we bij de

indicator 'Onderwijsaanbod' het onderdeel 'Basiswaarden en democratische rechtsstaat' aan: "De school bevordert basiswaarden en de kennis, houdingen en vaardigheden die nodig zijn voor participatie in de democratische rechtsstaat". In actuele discussies over radicalisering wordt ook gepleit voor het bevorderen en verdedigen van de basiswaarden die ten grondslag liggen aan onze samenleving.

Gedragprotocol H de Cockschool

Januari 2019

Uitgangspunt voor het opstellen van het gedragsprotocol:

Het allerbelangrijkste uitgangspunt is dat alle kinderen zich veilig moeten voelen. De school is verplicht om aan de voorwaarden te voldoen om dit te garanderen. Dit gedragsprotocol is daar een onderdeel van. We zijn op school niet alleen een leergemeenschap maar ook een leefgemeenschap. Daar horen regels en gedragingen bij. In dit protocol spreken we de kaders af, waarbinnen we gedrag afspreken.

Het pedagogisch klimaat is een belangrijke voorwaarde voor het goed functioneren van leerlingen en leerkrachten op school. Een goed pedagogisch klimaat draagt bij aan het welbevinden van leerlingen en leerkrachten en leidt tot betere leerresultaten en meer werkplezier. Kern van ons pedagogisch klimaat is dat we geen onderscheid maken tussen afkomst, sexe of overtuiging en dat we respect tonen voor elkaar in woord en daad.

Dit **gedragprotocol** gaat over te nemen maatregelen die gewenst gedrag bevorderen. Het is verbijzonderd over het onderdeel pesten.

Wat verstaan we onder pesten:

Pesten is structureel, intimiderend of uitsluitend gedrag, met vaak grote, negatieve en langdurende gevolgen voor het slachtoffer.

Wat verstaan we onder pestgedrag:

Schelden, dingen van een ander afpakken, uitlachen, na apen, kliekvorming, negatieve uitingen over : ras, geslacht, afkomst, uiterlijk of naam, vernederen, roddelen, briefjes schrijven met vernederende teksten, leedvermaak, lichamelijk geweld, negeren, bewust buiten sluiten, manipuleren, bedreigen, chanteren, iemand de schuld in de schoenen schuiven, stigmatiseren, materiële schade toebrengen en pesten via de sociale media (cyberpesten !!).

Signalen van de gepeste leerling die met het gepest worden te maken kunnen hebben:

Lichamelijke symptomen als: buikpijn, huilen, blauwe plekken of verwondingen hebben, bed plassen, slecht kunnen slapen door de spanning, nachtmerries hebben.

Psychische symptomen als teruggetrokken zijn, onzekerheid, negatief zelfbeeld, woede, rebels zijn, prikkelbaar, depressieve indruk maken of het kind weigert te vertellen wat er aan de hand is, of geeft ongeloofwaardige verklaringen voor zijn of haar gedragsveranderingen.

Overige symptomen van gedrag die met pesten te maken kunnen hebben zoals: is bang om naar school te gaan (neemt andere loop- of fietsroute of wil met de auto steeds gebracht worden), niet naar school willen, aangeven zich niet goed/fit of zich ziek te voelen 's ochtends, laat op school komen of snel uit school weg gaan naar huis, regelmatig met vieze of kapotte kleren of rugzak thuiskomen, steeds spullen kwijt zijn, vaak zakgeld kwijt zijn, vaak om geld vragen of stelen (chantage van de pester), veranderende leerprestaties, alleen staan, afzondering opzoeken, niet gevraagd worden en niet naar school willen.

Wat kan de school preventief doen:

- Preventief gebruiken we in alle groepen de methode *Kinderen en hun sociale talenten*. In het voorjaar van 2019 kiezen we een nieuwe methodiek/ methode voor de sociaal emotionele ontwikkeling. Tot die tijd werken we nog met de oude methode.
- We werken met ZIEN! Dit zijn vragenlijsten waar de leerkrachten en de kinderen antwoorden geven over het persoonlijk welbevinden. Vanuit deze resultaten maakt de groepsleerkracht (en intern begeleider) een analyse en waar nodig een plan voor aanpak. Dit ter verbetering van de sfeer in de groep of ter verbetering op het welbevinden van een individuele leerling.
- De onderlinge verhoudingen in de groep in beeld brengen door een sociogram te maken en als leerkracht bewust zijn van de dynamiek in de klas. De leerkracht doet dit voor de Herfstvakantie en/of in januari. Deze keus is afhankelijk van de groepsdynamiek.
- In de eerste weken na de zomervakantie zetten we in op groepsvorming. Dit doen we a.d.h.v. De gouden weken van Eduforce. Na de kerstvakantie noemen wij het de zilveren weken.
- Om de twee jaar zetten wij tevredenheids vragen uit bij kinderen, ouders en team en ook hieruit kunnen wij signalen m.b.t. pesten en veiligheid filteren.
- We werken met Kind op maandag. Deze methodiek biedt op kindniveau godsdienstlessen. Daarnaast zitten er veel lessen in waarin verwijzingen zitten naar sociaal emotionele ontwikkeling en naar Burgerschap.
- Tegels op het plein met als afdruk een hand als teken tegen pesten.
- Een gedragsprotocol in elke klas zichtbaar aanwezig, voorzien van pictogrammen of afbeeldingen.
- Ouders en leerkrachten spelen bij het tegengaan van cyberpesten een belangrijke rol. De kinderen kunnen beter op de hoogte worden gebracht, Door het kind te begeleiden bij het surfen op internet en er voor te zorgen dat zij/hij het meldt als er zaken gebeuren die niet integer zijn. Ook voorlichtingen over hoe om te gaan met wachtwoorden, persoonlijke gegevens en het plaatsen van informatie is belangrijk. Leerkrachten hebben in hun lessen een voorlichtende functie over wat internet is en wat de gevaren hierop kunnen zijn.
- Vanaf 2018-2019 werken we met ITurnIt. Dit is een methodiek voor digitale geletterdheid. Hier zit ook media wijsheid in verwerkt.

Wat kan elke leerkracht preventief doen:

- Het goede voorbeeld geven met betrekking tot respectvol omgaan met verschillen.
- Als leerkracht je bewust zijn van wat je zegt over een ander (volwassene of kind) in het bijzijn van een kind. Niet roddelen.
- Inspelen op situaties waarbij sprake is van vooroordelen.
- Positief gedrag belonen.
- Openheid over pesten bevorderen, door het bespreekbaar te maken en kinderen bewust maken van gedrag en van eventuele reacties van anderen op dit gedrag.
- Signaal afspreken met het kind wanneer de grens is bereikt: 'Stop, hou op.'
- Regelmatig de afgesproken regels bespreken.
- Het kind voorhouden dat er consequenties zijn wanneer er gepest wordt.
- Met het kind bespreken dat het melden van pesten niet moet worden gezien als klikken, maar: Horen, zien en spreken!
- Als leerkracht alert zijn op signalen van gepest worden: observeren en zo nodig over gaan tot actie. Let daarbij ook op de 'stille' leerling.
- Het kind wijzen op de gevaren van de sociale media en hieromtrent duidelijke regels opstellen.
- Geregeld wisselende groepjes maken in de klas.
- De leerkrachten lopen na schooltijd mee de klas uit en lopen mee het plein op.

Wat kunnen ouders preventief doen:

Het goede voorbeeld geven met betrekking tot respectvol omgaan met verschillen als geslacht, afkomst en religie.

Je als ouder bewust zijn van wat je zegt over een ander (volwassenen of kind) in het bijzijn van je/een kind. Niet roddelen.

Inspelen op situaties waarbij sprake is van vooroordelen. Bespreek met je kind wat de gevolgen kunnen zijn van het hebben van een vooroordeel.

Positief gedrag belonen.

Openheid over pesten bevorderen, kinderen bewust maken van gedrag en van de reacties die anderen op je gedrag kunnen hebben.

Signaal afspreken met het kind als de grens is bereikt: stop, hou op!

Regelmatig de afgesproken regels bespreken.

Het kind voorhouden dat er consequenties zijn wanneer er gepest wordt. De consequenties benoemen.

Met het kind bespreken dat het melden van pesten niet moet worden gezien als klikken, dus: Horen, zien en spreken! Bij twijfel melden bij de school.

Als ouder alert zijn op signalen van gepest worden

Signalen bespreekbaar maken bij school (oogje in het zeil houden).

Je kind wijzen op de gevaren van de sociale media en hieromtrent duidelijke regels opstellen/afspraken maken.

Wat kan de school curatief doen:

- Mocht er toch sprake zijn van pesten of een groep is moeilijk gedragsmatig aan te sturen dan zetten we naast de reguliere lessen van Kwink extra in op onderdelen uit Kwink.
- De school heeft een vertrouwenspersoon aangesteld waar de kinderen, maar ook de ouders terecht kunnen.

Aanpak bij pestgedrag door de groepsleerkracht, pleinwacht/TSO kracht:

- Ga op de kinderen af
- Haal de pester(s) erbij
- Benoem wat je ziet, bv. Ik zie dat je verdrietig bent, kun je me vertellen waarom dat is?
- Laat een kind uitspreken
- De pester moet uitspreken wat hij of zij heeft gedaan en daarna kunnen excuses aangeboden worden. Alleen sorry zeggen is niet voldoende!
- Benoem dat je het gedrag van de pester afkeurt, het gaat niet om de pester als persoon.
- Benoem ook positieve kanten van de pester

Contact met de ouders:

Per incident ter beoordeling van de school/leerkracht, het gaat hierbij zowel om de ouders van de gepeste leerling als de ouders van de pester.

Wanneer er contact met ouders is, dan de afspraak met de ouders maken om er later als school/leerkracht op terug te komen.

Vertrouwenspersoon:

Dit is de IB-er.

Drie basisregels:

- 1 Voor groot en klein zullen we aardig zijn
- 2 Je gaat netjes om met de spullen die je gebruikt
- 3 Zit je ergens mee? Praat erover, dat is OK!

Motto: Met elkaar elke dag een stukje beter.

Formulier incidentenregistratie:

Datum/tijdstip voorval	
Datum melding voorval	
Aard van het voorval	Bijv. : Pesten / lichamelijk geweld / bedreiging / Gevallen / per ongeluk incident door spel /
Plaats van het voorval	
Namen betrokkenen kinderen en/of personeel	
Toelichting/beschrijving van het voorval	
Ouders op de hoogte gesteld? ja/nee Toelichting	
Aanpak/sancties	
Afspraken/verslaglegging	
Ingevuld door: Functie:	
Datum	
Handtekening directeur	

Dit formulier invullen en bij directie inleveren. Daarnaast een kopie in het dossier toevoegen (Parnassys) De directie bewaard de formulieren in een hiervoor speciale map.